

ROMACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

ПРИРАЧНИК

Прирачник за развој на локалните
ресурси, заедничко дејствување и
јакнење на ромските заедници

Промовирање на добро управување и зајакнување на Ромите на локално ниво

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

ПРИРАЧНИК ЗА РАЗВОЈ НА ЛОКАЛНИТЕ РЕСУРСИ, ЗАЕДНИЧКО ДЕЈСТВУВАЊЕ И ЈАКНЕЊЕ НА РОМСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ

Програма ROMACTED

Промовирање на добро управување и
зајакнување на Ромите на локално ниво

**Заедничка програма на
Европската унија и
Советот на Европа**

Автор:
Фондација „Инфохаус“
Босна и Херцеговина

Уредник: Марина Васик
ROMACTED Тим за поддршка
Северна Македонија

 infohouse

Овој документ е изработен
со финансиска поддршка од
Европската унија и Советот на Европа.

На ниеден начин не може да се смета
дека гледиштата искажани во истиот го
одразуваат мислењето на Европската
унија или на Советот на Европа.

Сите оние кои се заинтересирани за репродукција
или превод на целиот или дел од документот
се молат да го сторат тоа со претходно
овластување од Програмата ROMACTED
(romacted@coe.int).

Корица и дизајн: Марина Васиќ

Објавено од Програмата ROMACTED
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe-romacted.org

www.coe.int
www.ec.europa.eu

©Програмата ROMACTED, јуни 2019 година

Содржина

ПРЕДГОВОР	5
ЛИСТА НА КРАТЕНКИ	6
УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДОБРО УПРАВУВАЊЕ И ЗАЈАКНУВАЊЕ НА РОМИТЕ НА ЛОКАЛНО НИВО	7
ШТО ЗНАЧИ ТОА ВО ПРАКСА?	7
КАКО ДА СЕ КОРИСТИ ОВОЈ ПРИРАЧНИК	9
КАКО ДА СЕ ЗАПОЧНЕ СО ПРОЦЕСОТ ROMACTED	10
ПОДРШКА НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ И ИЗГРАДБА НА СИНЕРГИЈА	12
КАКО ДА СЕ РАБОТИ СО МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ЗАЕДНИЦИ	13
ОДРЖЛИВОСТ НА АКЦИЈАТА	14
МЕТОДОЛОГИЈАТА НА ROMACTED	17
ЧЕТИРИ ЧЕКОРИ	17
ВРЕМЕНСКАТА РАМКА НА ROMACTED	19
ПОДГОТОВКА НА ПРОЦЕСОТ	21
АКТ 1 РАЗБИРАЊЕ НА ПОТРЕБАТА ДА СЕ ДЕЈСТВУВА	22
АКТ 2 НАЗНАЧУВАЊЕ НА КООРДИНАТОР	26
АКТ 3 МАПИРАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ	27
АКТ 4 ФОРМИРАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАБОТНА ГРУПА И ОПШТИНСКА РАБОТНА ГРУПА ЗА РОМИ	28
АКТ 5 ПОДДРШКА ЗА ФОРМИРАЊЕ НА АГЗ	31
АКТ 6 ОБУКА ЗА ПРИПАДНИЦИТЕ НА РОМСКАТА ЗАЕДНИЦА	34
АКТ 7 ПРОЦЕНКА НА СОСТОЈБАТА И МОЖНОСТИТЕ НА ЗАЕДНИЦАТА	35

ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕ И ПРИОРЕТИЗАЦИЈА	37
АКТ 8 ОДЛУКА ЗА ТОА КАДЕ ДА СЕ ИНТЕРВЕНИРА	37
АКТ 9 ПРОЦЕНКА НА КАПАЦИТЕТИТЕ НА ОПШТИНАТА	38
АКТ 10 ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕ НА ЗАЕДНИЦАТА	38
АКТ 11 ИЗГОТВУВАЊЕ НА СПИСОК НА ПРИОРИТЕТИ НА ЗАЕДНИЦАТА	40
УСВОЈУВАЊЕ НА ЗАЕДНИЧКИ АКЦИОНЕН ПЛАН	41
АКТ 12 ИЗРАБОТКА И УСВОЈУВАЊЕ НА ЗАЕДНИЧКИОТ АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОМИТЕ	41
АКТ 13 СПРОВЕДУВАЊЕ КРАТКОРОЧНИ И СРЕДНОРОЧНИ АКТИВНОСТИ	44
АКТ 14 ИНТЕГРИРАЊЕ НА ПРАШАЊАТА НА РОМИТЕ ВО ЛОКАЛНИТЕ РАЗВОЈНИ ПЛАНОВИ / СТРАТЕГИЈАТА	44
АКТ 15 ПОДГОТОВКА НА КОНКРЕТНИ АКТИВНОСТИ	45
ФИНАНСИРАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ	47
АКТ 16 АКЦИИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ	48
АКТ 17 АКЦИИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	48
АКТ 18 СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА (ОЦЕНУВАЊЕ) НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА АКЦИИТЕ СО АГЗ	49
СПИСОК НА ОБРАСЦИ	50

ПРЕДГОВОР

Прирачникот ROMACTED е подготвен со цел да им помогне на локалните власти во подобрувањето на животот на загрозените граѓани Роми, преку градење на капацитети и ефективно учество на релевантните засегнати страни во локалните планови и проекти. Прирачникот содржи клучни методолошки начела на заедничката програма ROMACTED, на Европската унија и на Советот на Европа и искуствата од спроведувањето на ваквите начела во Западен Балкан и Турција.

Програмата е финансирана од Генералниот директорат за добрососедство и проширување (DG NEAR) и спроведена од тимот на Ромите и патувачи на Советот на Европа и Канцеларијата на Генералниот директорат за програми во Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Северна Македонија, Србија, Турција и Косово *1.

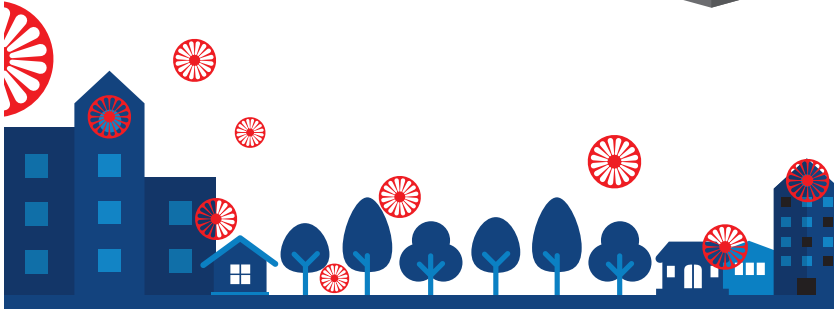
Програмата ROMACTED произлегува од искуството стекнато со реализација на програмите ROMED² и ROMACT³. Таа се фокусира на прилагодување на овие две методологии и активности на секој корисник и избрана локација со цел да се приспособи на политиките, динамиката и реалноста на секоја општина, со што постојните политики и практики ќе бидат поефикасни и поинклузивни.

-
- 1 Оваа назнака не е во спротивност со ставовите за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244/1999 на Советот за безбедност на ОН и мислењето на МСП за Косовската декларација за независност.
  - 2 Повеќе за програмата ROMED, на: www.coe-romed.org;
  - 3 Повеќе за програмата ROMACT, на: www.coe-romact.org.

Листа на кратенки

АКТ	Активности
АГЗ	Акциска група на заедницата
СЕ	Совет на Европа
ГО	Граѓанска организација
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска унија
ГРП	Годишен работен план
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИРГ	Институционална работна група
ЗАП	Заеднички акционен план
ЛАП	Локален акционен план
МзР	Меморандум за разбирање
ОРГ	Општинска работна група за Роми
СОО	Стручно образование и обука

Унапредување на добро управување и зајакнување на Ромите на локално ниво

Што значи тоа во пракса?

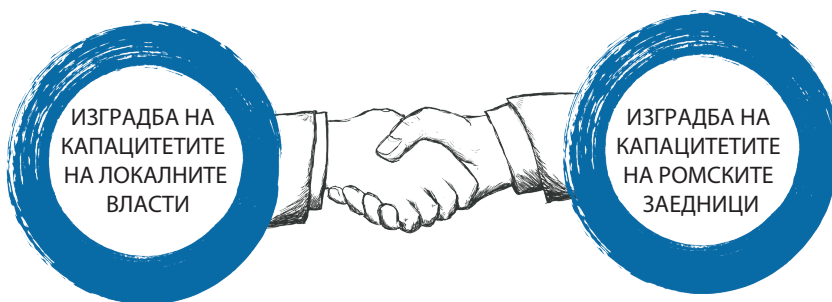
Делувањето на локално ниво е од клучно значење за ефикасно спроведување на политиките и програмите за вклучување на Ромите. Ова е нивото каде исклучувањето е највидливо и каде се потребни практични чекори за вклучување. Главен предизвик за ефикасно спроведување на политиките за инклузија на Ромите на европско и национално ниво е големата разлика во разбирањето, капацитетите и политичката посветеност на општинско ниво. Со цел успешно вклучување на политиките за инклузија на Ромите во локалната агенда и буџети, од најголема важност е локалната администрација и институциите да го зголемат својот ангажман и посветеност и понатаму да ги развиваат своите капацитети. Сепак, практикувањето на доброто управување и локалната демократија, исто така, ќе зависат и од инвестицијата во капацитетот на ранливите ромски заедници за да бидат активни учесници и рамноправни партнери во процесот, а не пасивни приматели и цел на патерналистички интервенции кои можат да ја потврдат нивната зависност и исклученост.

ROMACTED е одговор на веќе утврдената потреба за посистемски пристап во стимулирање на процесите на промена во заедницата и вклучување на локалните чинители во конструктивен дијалог. Програмата се реализира во рамки на повеќегодишен процес, вклучувајќи различни засегнати страни на локално ниво.

Програмата е осмислена да изгради политичка волја и одржливо политички ангажман на локалните власти, за да го зајакнат демократското локално владеење, да ги развијат капацитетите и да го стимулираат јакнењето на локалните ромски заедници, со цел тие да придонесат во изработката, спроведувањето и следењето на плановите и проектите што ги засегаат.

Сметајќи на партиципативен работен циклус, во кој ќе учествуваат членови на ромската заедница, вработените и носителите на одлуки од јавните институции, намерата на Програмата ROMACTED е:

- зајакнување на политичката волја и поддршка на локалниот развој преку градење на капацитетите на локалните власти и поттикнување на ромските граѓани да учествуваат во локалните планови и проекти;
- јакнење (подготвување / обука, градење вештини) на граѓаните Роми на индивидуално ниво (помагајќи им да ги практикуваат своите основни права и да ги надградат своите капацитети и вештини), како и на ниво на заедницата (помагајќи им на луѓето да се организираат за да ги искажат своите интереси околу решавање на проблемите во заедницата);
- подобрување и зголемувањена посветеноста на институциите, капацитетите, знаењето и вештините во работењето за вклучување на Ромите, применувајќи ги концептите на доброто управување.

Развој и подобрување на механизмите за комуникација, соработка и заедничка акција

Потребно е да се комбинираат напорите при обезбедување техничка помош на локално ниво за градење политичка волја и одржлива политичка ангажираност, засилување на демократското учество и зајакнување на локалните ромски заедници, како и при дизајнирање и спроведување на проекти и пристап до домашни и надворешни финансиски средства.

За време на процесот на развој на локалните ресурси, спроведувањето на принципите на ROMACTED директно придонесува за подобрување на:

- **комуникацијата и социјалниот дијалог;**
- **обуката** - на сите локални засегнати страни вклучени во процесите, процедурите, начините на дејствување, надлежностите;
- **механизмите за партиципативно учество на граѓаните** - формални состаноци, информативни состаноци, состаноци за планирање, состаноци за измена или дополнување на локалните стратегии;
- **координацијата и синергијата помеѓу сите засегнати страни кои се на локално и централно ниво, а влијаат кон подобрувањето на животот на Ромите на локално ниво.**

КАКО ДА СЕ КОРИСТИ ОВОЈ ПРИРАЧНИК

Прирачникот е организиран според методот чекор-по-чекор. Се препорачува да се поминат сите чекори за да се има јасна идеја за целокупниот процес на ROMACTED. Во некои случаи, можно е неколку чекори да се спроведат истовремено заради специфичноста и постоечката зрелост на контекстот. Токму затоа, може да се каже дека не постои еден пристап кој може да се примени во секоја ситуација.

Сите чекори се поделени според нивните специфични активности, кои се очекува да бидат спроведени во одредена временска рамка. Сепак, предложениот метод треба да се прилагоди на специфичната реалност во секоја општина.

За подобро да се разбере целокупниот пристап на ROMACTED, препорачуваме да го прочитате следново:

- ROMED 2 насоки и ресурси за национални и локални олеснувачи/фасилитатори⁴;
- Искуството на ROMED, наследство за подобро учество на ромските заедници⁵;
- ROMACT Прирачник, прирачник за градоначалници, локални администрации и Роми кои сакаат да ги подобрат условите за живот на загрозените Роми⁶.

Дополнителен материјал за читање со важен методолошки придонес може да се најде во Прирачникот за обучувачи на ROMED⁷.

---

4 Достапно на: <https://bit.ly/2j5RXjG>;

5 Достапно на: <https://bit.ly/2охu1dU>;

6 Достапно на: <https://bit.ly/2C56mln>;

7 Достапно на: <https://bit.ly/220scS3>;

КАКО ДА СЕ ЗАПОЧНЕ СО ПРОЦЕСОТ ROMACTED

Пред да се започне со било која акција, неопходно е да се изгради структура која ќе биде одговорна за спроведувањето на акцијата на целните локации. За оваа структура ќе биде потребно да се формира тим за поддршка, кој обично (но не задолжително) се состои од:

- невладина или која било друга организација⁸ за да обезбеди оперативна и логистичка поддршка;
- лице за контакт (кој може да биде дел од споменатата организација);
- асистент на проектот (одговорен за финансии, известување, планирање, организирање и сл.);
- тим на избрани олеснувачи (фасилитатори)⁹ одговорни за воспоставување директен контакт со крајните корисници од локалната заедница и општинските власти;
- тим на избрани експерти чија примарна одговорност е да понудат стручност, поддршка и едукација во приоритетните области што се дефинирани во првичното основно истражување или преку интеракција со крајните корисници на програмата.

Конечниот состав на тимот е целосно базиран на контекстот. Пред составот на тимот како на претставниците на заедницата така и од институциите се спроведуваат следните активности:

- уште од самиот почеток, фасилитаторот иако нема длабоко разбирање за потребите на заедницата, спроведува првично истражување за предизвиците на ромската заедница со цел да се предложат релевантни профили и членови на тимот кои што се потребни да учествуваат во АГЗ и во ИРГ;
- мапирање на потенцијални лица од заедницата кои што имаат мотив и желба да ја претставуваат заедницата и да се вклучат во работата на АГЗ волонтерски.

---

8 За разлика од другите корисници на ROMACTED, организацијата за поддршка во Турција е Сојузот на општини на Турција, кој има статус на јавен субјект со административна и финансиска автономија.

9 Во неколку случаи, процесот подразбира вклучување или активирање на мрежата на медијатори во локалните заедници. Во Програмата ROMACTED, медијаторите, претходно обучени во рамките на програмата ROMED1, беа исклучителен извор за мобилизација на ромските заедници (пример на Босна и Херцеговина).

Првите неколку месеци, пред спроведување на методолошките чекори, се клучни за поставување на правилен тон кај сите засегнати страни. Пораките што имплементаторот сака да ги пренесе треба да бидат во согласност со одржливоста на акцијата на локално ниво – на ниво на ромските заедници и на локалните власти. Постојат неколку работи што треба се имаат предвид:

Градење на капацитети во локален контекст е процес. Целта е да се соберат и да се поврзат сите засегнати страни, да се воспостави систем на комуникација и тие да се мотивираат да соработуваат. Ова не е ниту краткорочна, ниту еднократна активност, туку инвестиција во долготрајни промени што може да резултираат со реални и одржливи подобрувања во рамки на локалните заедници.

Тесната соработка со маргинализирани заедници бара длабоко разбирање на нивната положба и развивање на начини за соодветно надминување на причините за маргинализацијата. Тие се секогаш меѓусебно поврзани и бараат активности засновани врз интегриран пристап. Затоа, наместо да се спроведуваат неколку изолирани активности, треба да се развие добро осмислен збир на активности и дејствија за да се постигне позитивен ефект.

Вклучувањето на членови на заедницата е клучно за процесот на јакнење. Без директно учество на загрозените групи, оценките за потребите на заедницата, нема да бидат ниту сигурни, ниту прифатливи за оние кон кои е насочена оваа акција. Како и да е, за да се избегне стигматизацијата на Ромите и за да се поддржи социјалната кохезија, неопходно е во процесот да се вклучат и не-Ромите, за да се развие интеракција помеѓу двете страни.

Прашањето за **одржливост** е секогаш клучно при спроведување на слични активности. Процесите може да течат со забрзано темпо кога има финансиски средства, додека во отсуство на финансии, структурите може да не функционираат. Заради тоа, важно е уште од најраната фаза на дејствување, да се започне со градење на одржливост. Во најдобар случај, надлежните власти (централни или локални) ќе ја препознаат вредноста на методологијата и ќе ги предвидат трошоците за нејзината идна имплементација во генералниот буџет или ќе градат нови алатки засновани на искуството стекнато преку претходната имплементација.

---

10 Португалската влада се заложи да обезбеди финансиска поддршка за 3-то издание на ROMED за периодот 2019-2020 година. Писмото на намери беше потпишано меѓу Државниот секретар за државјанство и еднаквост и Letras Nómadas Aídc (Организација за поддршка).

ПОДДРШКА НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ И ИЗГРАДБА НА СИНЕРГИЈА

За да се отпочне со процесот, треба да се обезбеди поддршка од различни засегнати страни на локално ниво: локалните ромски заедници, различните општински служби, училиштата, центрите за вработување итн.

Важно е процесот да биде инициран од локалните власти заради:

- градење на посветеност кон процесот на јакнење на ромските заедници;
- подобрување на животот во целото општеството со зајакнување на благосостојбата на маргинализираните заедници;
- воспоставување на локални политики кои ја таргетираат ромската заедница и имаат поврзаност со централните политики за унапредување на животот на ромската заедница;
- развој на капацитетот на локалните администрации од кои можат да му бидат од корист на поширокото население;
- создавање на сопствеништво/одговорност и одржливост.

Покрај тоа, за спроведувањето да биде успешно треба да се воспостави соработка и со **централните власти** бидејќи:

- треба да се потпише Меморандум за разбирање / соработка¹¹ со национално тело / министерство одговорно за спроведување на Ромската стратегија;
- треба да се воспостави соработка и со други ресорни министерства, имајќи ги предвид потребите утврдени во ромските заедници и во рамките на локалната администрација. Практично, овие министерства се вклучени како клучни актери во стратегиите за Ромите. Бидејќи програмата работи на локално ниво, во некои случаи е неопходно да се вклучи Министерството за локална самоуправа;
- акцијата треба да се прошири кон други општини преку средствата обезбедени од државата;

¹¹ Конечниот наслов на Меморандумот зависи од политичката состојба на корисникот / земјата и договорот со институцијата што ќе биде потписник на таков документ. Во Србија документот беше наречен Протокол за соработка.

- процесот исто така има придобивки од вклученоста на клучните донатори, особено на меѓународните донатори¹² кои веќе спроведуваат активности / проекти на локално ниво.

Вклучувањето на надворешни донатори / партнери е важно заради:

- зајакнување на целокупната акција преку размена на добри практики и човечки капитал;
- отворање на можности за финансирање на иницијативи и проекти, кои се засноваат на утврдените потреби во заедниците;
- отворање на можности за ширење на методологијата кон другите локалитети;
- помагање на засегнатите страни во максимално искористување на веќе развиените структури од други програми / проекти.

Градењето синергии е во срцето на овој процес. Од суштинско значење е да се насочат изминатите и тековните иницијативи и да се размислува за развој на заедничка основа што може да го засили спроведувањето на акцијата преку ROMACTED. Една од основните вредности на оваа методологија е што со неа се избегнува градење на паралелни структури, и наместо тоа, се користат постојните.

КАКО ДА СЕ РАБОТИ СО МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ЗАЕДНИЦИ

ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОМИТЕ

Најдобар пристап при помагање на најранливите групи е нивно директно вклучување во имплементацијата. Следејќи го искуството на програмите ROMED и ROMACT, учеството на Ромите го зголемува чувството на одговорност и посветеност кон процесот. Сепак, вклученоста на не-Ромите е исто така клучна, затоа што поттикнува соработката на взаемни интереси и се избегнува стигматизација на Ромите.

Предност треба да се даде на интеграција на Ромите кои имаат лоши услови за живот. Стратегијата за вклучување треба да им биде од корист и на не-Ромите кои се соочуваат со слични неповолности во однос на условите за живот. Ова ќе помогне во надминувањето на негативните перцепции според кои Ромите добиваат повеќе отколку што придонесуваат во јавните ресурси.

¹² Во повеќето земји / корисници, се воспоставуваат синергии со Регионалниот совет за соработка (Интеграција на Ромите 2020), УНДП (Програма на ReLoAd), ГИЗ, ОСФ, итн., како и со различни амбасади. Треба да се напомене дека Делегациите на Европската унија се важна алка во процесот на ниво на земји / корисници, бидејќи тие се директен комуникатор на Европската унија.

Во текот на шесте месеци пред спроведувањето на методолошките чекори, важно е да се стекне знаење за таргетираните области и ромските заедници кои живеат во нив. Спроведување на основно истражување на секоја локација ќе помогне подобро да се разберат проблемите со кои се соочуваат општините и заедниците. Истражувањето исто така, ќе помогне да се прилагоди стратегијата за да се обезбедат одговори за специфичните локални потреби.

Показателите (индикаторите) на ова основно истражување треба да ја одразуваат демографијата на заедниците, нивото на образование, вработеноста, здравството и домувањето. Анализата на добиените индикатори ќе помогне да се прилагоди стратегијата за да одговори на локалните потреби.

ОДРЖЛИВОСТ НА АКЦИЈАТА

ШТО СЕ СЛУЧУВА ОТКАКО ЌЕ ПРЕКИНЕ ФИНАНСИРАЊЕТО?

Штом се спроведе акцијата, нејзините ефекти не треба да исчезнат. Во однос на ова, акцентот треба да се стави на неколку точки:

- поттикнување на сопственост врз процесот на локалните институции и Ромите;
- лобирање за поголема застапеност на членовите на заедницата (т.е. медијаторите, координаторите Роми, стручно административните работници) во рамките на институциите;
- воспоставување постојани механизми за комуникација со граѓаните преку структурите што ќе се воспостават во текот на програмата;
- создавање на институционална пракса за консултација и дијалог со Ромската заедница во процесот на планирање и програмирање, буџетирање и имплементација;
- подобрување на стратешката видливост на акцијата (видливост / настани на донатори);
- градење синергии со различни засегнати страни, изнаоѓање на средства за одржување на акцијата и нејзино проширување на други идентификувани приоритети;
- проширување на акцијата на централно и / или локално ниво: надлежните органи да ја препознаат важноста на акцијата и да обезбедат средства за нејзина одржливост на долг рок.

Одржливоста може да се обезбеди само доколку земјата-корисничка или локалната администрација ги препознаат придобивките од овој процес; придобивките не само за решавање на проблемите во заедницата, туку и за подобрување на благосостојбата на поширокото население и за да поттикнат понатамошното спроведување на методологијата. Препознавањето на придобивките од овој процес е и во насока на добро владеење, кое што неизбежно вклучува сензибилизирање на администрацијата, идентификување на актуелните состојби и приоритети кај ромската заедница, комуницирање, планирање, буџетирање и имплементирање.

Исто така, за оддржливоста на акцијата многу е важно сите произлезени акции и чекори од партиципативниот процес на оваа методологија да станат дел од одлуките на советите на општините, кои што понатаму ќе бидат дел од институционалната меморија на општините.

Друг аспект за обезбедување одржливост е градењето на капацитетите на самите заедници, со цел да имаат јасна слика за чекорите што треба да ги превземат за да ги постигнат поставените цели и приоритети. Ова пак, може да доведе до тоа други донатори да го препознаат значењето на процесот и во иднина да се вклучат во финансирањето на спроведувањето на методологијата.

Сепак, мора да се напомене дека ROMACTED методологијата не е фиксна алатка, туку флексибилна, која може да се прилагоди на различни ситуации и контексти. Прилагодливоста на методолошките компоненти, според потребите на крајните корисници, помага да се постигнат крајните цели на поефикасен начин, обезбедувајќи ја одржливоста на процесите на долг рок.

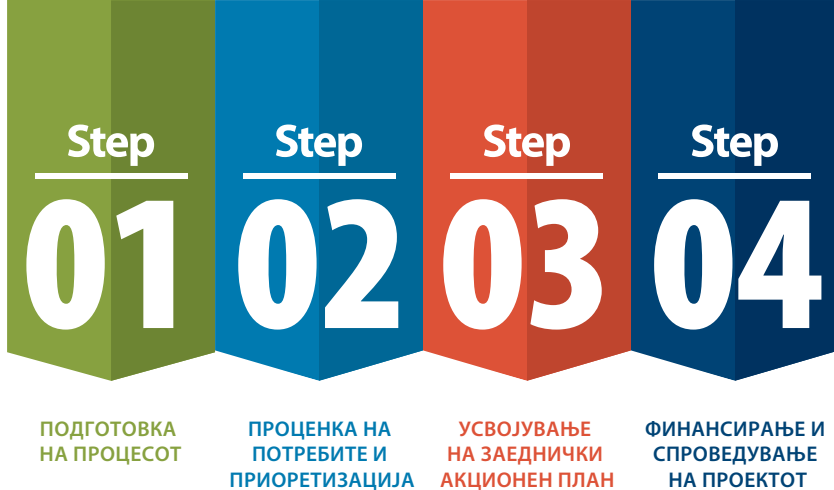
ВНИМАВАЈТЕ НА ПОТЕНЦИЈАЛНИТЕ РИЗИЦИ

Постои долг список на ризици што можат да го загрозат процесот. Некои од ризиците лесно ќе се надминат, додека некои може да предизвикаат несигурност. Особено, може да се случи неочекувана политичка криза и таа да го наруши пристапот на корисникот до сите главни процеси. И покрај тоа што не може многу да се направи во овие околности, сепак е важно тие да се имаат предвид.

Нестабилните политички ситуации на централно ниво често влијаат на локално ниво, односно врз целокупната акција во таргетираните локалитети. Изборните циклуси честопати со себе носат високо ниво на неизвесност и потенцијална промена на власта што не секогаш ќе бидат од корист за програмата. Сепак, ова може да биде можност да се влијае на нови локални чинители да го прифатат процесот и да внесат повеќе средства во неговата реализација.

Работата со ромските заедници е чувствителна работа, бидејќи високо маргинализираните заедници покажуваат поголем отпор. Ова се должи на огромен број минати или тековни проекти во кои припадниците на заедницата се чувствувале искористени и/или измамени. Честопати може да се забележи дека членовите на заедницата, за нивното присуство на состаноците на АГЗ, ќе побараат нешто за возврат.

Отпорот на засегнатите страни на локално ниво да се приклучат на овој процес е уште еден ризик кој може да се појави во текот на спроведувањето на програмата. Доколку во одредена општина отсуствува политичка волја, важно е да се разберат причините, да се бара друг локалитет или да се прилагоди акцијата според утврдените околности. Честопати, властите не успеваат да го видат поширокиот импакт на акцијата и како може таа позитивно да влијае врз животот на општеството во целина.

МЕТОДОЛОГИЈАТА НА ROMACTED

ЧЕТИРИ ЧЕКОРИ

Пред да почнете да ја користите содржината на прирачникот, имајте го предвид следново:

- процесот ROMACTED на локално ниво се состои од **четири ЧЕКОРИ** (врз основа на ROMACT методологијата): секој ЧЕКОР вклучува клучни активности (**АКТи**);
- овие **ЧЕКОРИ**, и соодветните **АКТи**, се силно меѓусебно поврзани: процесот ROMACTED треба да се гледа како кохерентна целина, наместо како спроведување на изолирани активности;
- за ROMACTED процесот да доведе до успешни резултати, сите АКТи мора да се спроведат во секоја од целните општини;
- спроведувањето на целиот ROMACTED процес бара минимум **20 месеци**. Ова е минимално времетраење на процесот. Во зависност од околностите во различни земји, спроведувањето на процесот може да трае и подолго. Свкупно, се проценува дека процесот може да трае помеѓу **20-24 месеци**.

ВРЕМЕНСКАТА ПАМКА НА ROMACTED

Месец	
ЧЕКОР 1 Подготовка на процесот	АКТ 1 Разбирање на потребата да се дејствува
	АКТ 2 Назначување координатор (ЛВ)
	АКТ 3 Мапирање на засегнатите страни
	АКТ 4 Формирање на Институционална работна група и Општинска работна група за Роми
	АКТ 5 Поддршка за формирање на АГЗ
	АКТ 6 Обука за припадниците на ромската заедница
	АКТ 7 Проценка на состојбата и можностите во заедницата
ЧЕКОР 2 Проценка на потребите и приоретизација	АКТ 8 Одлука за тоа каде да се интервенира
	АКТ 9 Проценка на капацитетите на општината
	АКТ 10 Проценка на потребите на заедницата
	АКТ 11 Изготвување на список на приоритети на заедницата
ЧЕКОР 3 Усвојување на заеднички акционен план	АКТ 12 Изработка и усвојување на заеднички акционен план за вклучување на Ромите
	АКТ 13 Спроведување на краткорочни и среднорочни активности
	АКТ 14 Интегрирање / вклучување на прашањата на Ромите во плановите и стратегијата за локален развој
	АКТ 15 Подготовка на конкретни активности
ЧЕКОР 4 Финансирање и имплементација на проектот	АКТ 16 Акции за финансирање
	АКТ 17 Акции за имплементација
	АКТ 18 Следење и евалуација (оценување)
Објаснување на процесот ROMACTED на јавноста	
Градење на капацитетите на локалните власти и Ромите (поддршка за развој на АГЗ)	

	месец 1-5			месец 6-10					месец 11-15					месец 16-20				
	■	■	■	■	■													
	■	■	■	■														
	■	■	■	■														
	■	■	■	■														
	■	■	■	■														
		■	■		АГЗ учествуваат во сите активности на процесот													
		■	■	■														
		■	■	■														
		■	■	■	■	■	■	■	■									
					■	■	■	■	■									
										■	■	■	■	■				
										■	■	■	■	■	■			
										■	■	■	■	■	■			
											■	■	■	■	■			
												■	■	■	■			
													■	■	■			

ПОДГОТОВКА НА ПРОЦЕСОТ

АКТ 1 - АКТ 7

- АКТ 1-4 поврзани со локалната општинска администрација: локалните власти да се посветат на инклузија (вклучување) на ромското население
- АКТ 5-7 поврзани со ромските заедници: мобилизирање на ромското население (процес воден паралелно со процесот во општината)

На самиот почеток, потребно е да се објасни дека овој чекор бара формализирање на односите со двете целни групи на програмата - општинската администрација и локалните ромски заедници. Формализирањето на односите со двете целни групи на програмата според искуството од нејзината досегашна имплементација вклучува неколку можни чекори за подобро разбирање на улогите и одговорностите на засегнатите страни.

Во некои случаи, тимовите за поддршка најпрво ги формираат Акциска група на заедниците (АГЗ), а потоа ги формираат Институционалните работни групи (ИРГ). Неопходно е да се нагласи дека почетната точка на процесот зависи првенствено од контекстот во кој се спроведува програмата. Затоа, подготовката на процесот често може да се разликува од една општина до друга, дури и во истата земја / корисник.

Програмата ROMACTED дава приоритет на воспоставување интегративен пристап во решавањето на проблемите на маргинализираните групи со фокус на ромското население. Овој интегративен пристап значи вклучување на сите засегнати страни и создавање иницијативи и активности преку различни механизми или форми.

АКТ 1 Разбирање на потребата да се дејствува

Првиот контакт со претставниците на општината (Закажување состаноци, презентирање на програмата, поставување на целите)

Оваа активност воглавно се случува кога процесот е инициран од **локална организација**.

Програмата ROMACTED е долгорочен процес и бара воспоставување конструктивна комуникација уште од самиот почеток. Првиот контакт со локалните власти често пати покажува дали соработката ќе биде плодна или не.

Неколку совети:

- Подгответе се однапред. Дознајте ги сите детали, улоги и одговорности на општинскиот персонал, претходниот ангажман (или отсуство на истиот) и активности во врска со прашања поврзани со Ромите. Ова ќе ви биде корисно при презентирањето на програмата пред засегнатите страни;
- Имајте на ум дека лицата на највисоките позиции на некои општини не сакаат да се занимаваат со овие теми, бидејќи други општински службеници обично се назначени за таа намена. Сепак, за да се покаже почит кон хиерархијата, почетната комуникација треба да се воспостави со највисокото раководство;
- Изгответе соодветно писмо. „Тонот“ е многу важен во овој чекор. Претставете ја програмата како сценарио во кое обеите страни имаат корист и победуваат со само малку компромис. Програмата ROMACTED го промовира принципот каде двете страни се подготвени да направат компромис, да работат заедно, и да имаат корист од тоа.

Писмото треба да ги содржи следните елементи:

- ✓ кратка презентација на програмата, со придобивките и можностите кои таа може да ги создаде;
- ✓ некои од клучните проблеми на ромската заедница;
- ✓ побарајте состанок за да ги презентирате методот и принципите на програмата ROMACTED и да ја официјализирате идната институционална соработка.

На првата средба со локалните власти, важно е да се има предвид се што е потребно за формализирање на соработката:

- можноста за искористување на ресурсите на општината за одржување состаноци, како што е конференциската сала, освежување, печатење материјали за состаноците, итн. (можеби ќе треба да вклучите некои од овие аспекти во вашиот МзР со општината);
- истражете ја политичката, професионалната мотивација и подготвеноста за работа. Ова е добро да се знае, за да можете реално да ги испланирате вашите активности барем додека не го зголемите нивото на мотивација и подготвеност преку вашите едукативни или други активности.

Подготовка на Меморандумот за разбирање (МзР)

МзР ги пропишува барањата на секоја засегната страна директно вклучена во процесот. Во тековната програма ROMACTED¹³, документот предвидува потпишување од страна на претставниците на локалните власти и органот надлежен за следење на стратегијата за Роми. Сепак, составот на МзР зависи од специфичниот корисник или општината каде што се спроведува.

Одлуката за спроведување на процесот ROMACTED во општината се формализира преку писмена одлука на градоначалникот или на општинскиот совет¹⁴.

За да ја подготвите содржината на документот, погледнете го образецот Т 1: Меморандум за разбирање.

13 Во ROMACTED програмата (2017-2020), МзР беше организиран како трипартитен договор помеѓу Советот на Европа, Министерството / Телото одговорно за следење и спроведување на Ромската стратегија и претставници на локалните власти. Постојат неколку случаи кога овој документ е потпишан само помеѓу СЕ и локалните власти (Босна и Херцеговина и Косово*), или помеѓу СЕ и партнерот за спроведување (Турција).

14 Кај некои корисници ваквите одлуки мора да бидат изгласани од Советот за да бидат официјализирани. Во други случаи, одлуката се носи само од тимот за поддршка со цел да се олесни процесот во подоцнежната фаза. Ваков беше случајот со Албанија во почетокот на 2018 година, кога Тимот за поддршка учествуваше на седниците на Советите во седум општини со цел да ги поттикнат локалната администрација и избраните претставници да го одобрат Локалниот акционен план за интеграција на Ромите и да доделат средства за Четвртиот чекор на методологијата ROMACTED.

Почеток на настанот и потпишување на Меморандумот за разбирање

Настанот со кој се одбележува започнување на процесот, се организира за да се формализира институционалната соработка со локалните власти кои ќе бидат вклучени во текот на целата програма. Покрај тоа, самиот настан е можност да се промовираат активности и дополнително да се поттикне учество во процесот.

При организирање на ваквите настани (кои можат да бидат во форма на сесија, конференција или дискусија на тркалезна маса) за време на спроведувањето на програмата ROMACTED, треба да се посвети посебно внимание на следново:

- **време** - додека размислувате да изберете некој симболичен и важен датум, можеби е уште поважно да се провери достапноста на клучните и водечките претставници на општината (градоначалникот);
- **поканети учесници** - треба да бидат вклучени сите важни чинители, како што се водечките лица од ромската заедница, претставниците на националните институции, донатори, медиуми и локални засегнати страни.
За возврат, сите поканети мора да ја препознаат користа од присуството на настанот, без разлика дали се директно или индиректно вклучени во спроведувањето. Тие исто така треба да ги разберат придобивките од користењето на постојните ресурси и структури, како и потенцијалното создавање синергии, насочени кон обезбедување одржливост на процесот;
- **агенда и градоначалници / локални претставници** - градоначалниците / локалните претставници нема да можат да присуствуваат во текот на целата конференција. Затоа, нивното присуство треба да се предвиди на почетокот на дневниот ред / агендата;
- **застапеност на Ромите во агендата** – вообичаено на настаните за почеток на активностите на програмата ROMACTED, претставниците на Ромите во повеќето случаи се модератори на панели или главни говорници;
- **активности за медиумска промоција и видливост** – овие активности имаат за цел пред и по настанот да ја информираат јавноста за процесот што треба да започне, како и да го зголемат нејзиниот интерес за самиот настан.

За да се олесни подготовката на настанот, погледнете го образецот за Планирање на настани T2.

По официјалното започнување на програмата со корисниците, може да се организираат и други помали настани за промоција на општинско ниво. Овие активности може да имаат различни форми: тркалезна маса, дискусии со поширока публика, културни или какви било други заеднички активности што ја вклучуваат ромската заедница и локалните власти.

Работилница за партиципативно локално стратешко планирање

Работилниците се организираат пред или по започнувањето на настанот. Тие служат за да обезбедат обука за ROMACTED методологијата за крајните корисници на програмата: Ромите и локалната администрација. Така, во повеќето случаи, учесниците се потенцијални членови на Акциската група на заедницата и делегираните лица за контакт од градоначалникот.

Првата работилница има неколку важни цели:

За олеснувачите/ фасилитаторите:

- презентација на ROMACTED;
- поттикнување на активно учество;
- презентација на начинот на идентификување на проблеми и проектирање на заеднички иницијативи.

За претставниците¹⁵ на ромските заедници и претставниците¹⁶ на општинските власти:

- постигнување на заедничко разбирање на методологијата ROMACTED;
- објаснување на чекорите за спроведувањето на ROMACTED;
- изготвување на нацрт на заеднички годишен план за работа.

Кај некои корисници, присуството само на ромската младина (без учество на постарите ромски лидери) се покажа како мудар потег, бидејќи на тој начин младите имаа доволно самодоверба да бидат поактивни и да разменуваат мислења и ставови.

Целта на организирање дополнителни работилници е да се излезе со поконкретни чекори во спроведувањето на програмата (детално планирање и насочување на активности кон заеднички цели) и формирањето на мрежи меѓу локалните засегнати страни од други места.

15 Треба да се идентификуваат потенцијалните членови на Локалната акциона група за време на првичните состаноци со заедницата. Тие ќе бидат поканети на работилницата.

16 Лицата за контакт назначени од градоначалникот се најдоа на претходните работилници помеѓу претставниците на општинските власти. Се разбира, може да присуствуваат и други членови на локалната администрација доколку тоа е договорено во фазата на планирање на работилницата.

АКТ 2 Назначување на координатор

На почетокот на постапката, Градоначалникот назначува лице за контакт на Програмата ROMACTED, од кое се очекува:

- да воспостави навремена комуникација со тимот за поддршка на ROMACTED во согласност со подготовката и спроведувањето на активностите;
- да воспостави Општинска работна група за Роми во рамките на општината;
- да организира работилници што ќе ги води олеснувачот/ фасилитаторот и / или контакт лицето;
- да придонесува во организирање и олеснување на заедничките состаноци (состаноци на Општинската работна група за Роми) помеѓу Акциската група на заедницата и Институционалната работна група;
- да ги следи заложбите на Општинската работна група за Роми наспроти претходно постигнатите договори, активности и сл.;
- да обезбеди координација со олеснувачот / фасилитаторот кога спроведувањето на договорените активности бара учество и придонес од Акциските групи на заедниците или припадниците на ромската заедница;
- навремено да го информира градоначалникот или другите носители на одлуки за напредокот во спроведувањето на програмата и следи дали бараните решенија биле земени предвид или биле доставени до локалниот совет или други институции.

Градоначалникот го официјализира назначувањето во писмена форма.

За да започнете со оваа активност, погледнете го образецот Т3 за Назначување на координатор.

Во некои случаи, директорот на Центарот за социјална работа или локалното лице за контакт на ЕУ (координација на сите програми финансирани од ЕУ на локално ниво) може да послужи како локален координатор.

Препорачливо е координаторот да биде на повисоко хиерархиско ниво во локалната администрација наместо само локален специјалист за социјална инклузија, бидејќи тоа може да се одрази на брзината на спроведувањето во наредните чекори.

Специјалистот може да послужи како лице за поддршка.

АКТ 3 Мапирање на засегнатите страни

Мапирањето на засегнатите страни на сите нивоа ќе биде од корист за целото времетраење на програмата. Со тоа ќе се отвори пат за градење локални структури и воспоставување синергии со локалните организации, нивните проекти/ програми и други релевантни тела на корисничко и меѓународно ниво.

Оваа активност е од особено значење пред фазата кога спроведувачот ќе ја претстави програмата на сите страни кои би можеле да имаат корист од акцијата.

Уште од самиот почеток, фасилитаторот заедно со лицето од HBO¹⁷ спроведува:

- ✓ првично истражување на предизвиците на ромската заедница и на тој начин се овозможува; поголемо разбирање за секторите, профилите и потенцијалните членови на тимовите кои што може да бидат дел од ОРГ;
- ✓ мапирање на потенцијални лица од заедницата кои што имаат мотив и желба да ја преставуваат заедницата и да се вклучат во работата на АГЗ - а) лица кои што ќе ги идентификуваат, зборуваат и застапуваат проблемите и приоритетите на заедницата, б) лица кои што можат да ги градат своите вештини во области на застапување, истражување и комуникација, в) лица кои што ќе ја координираат работата на групата и ќе нудат логистичка поддршка и г) лица кои што ќе бидат редовни членови);
- ✓ мапирање на претставници кои имаат моќ да носат одлуки, преставени во Советот на општината кои што имаат потенцијал да ја разберат имплементацијата на програмата и да лобираат за спроведување на политики за Ромите;
- ✓ мапирање на другите проекти и акции на општинско ниво за градење на синергии и соработка.

Од ЧЕКОР 1 па натаму, списокот на засегнати страни (партнери) редовно се ажурира од страна на локалните олеснувачи / фасилитатори. Во пракса, ова вклучува **Мапа на засегнати страни**, претставена преку табела со имиња на секоја организација, нејзините одговорности и деталите за контакт со вработените.

За да ја спроведете оваа активност, погледнете го образецот Т4: Мапа на засегнати страни.

17 Невладина организација

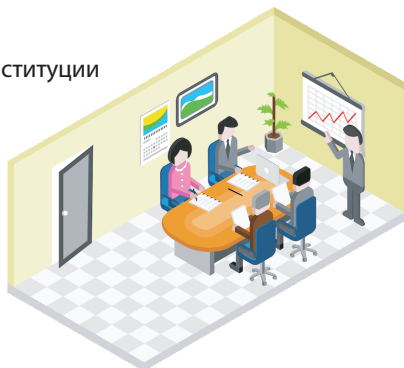
АКТ 4 **Формирање на Институционална работна група и Општинска работна група за Роми**

Што е институционалната работна група (ИРГ)?

ИРГ е група составена од претставници на засегнатите општински сектори и други локални институции.

Составот на ИРГ се разликува од случај до случај. Досегашното искуство покажува дека следниве служби се главните засегнати страни бидејќи тие се директно насочени кон работата со ромското население:

- Центарот за социјална работа
- Предучилишните и училишните институции
- Полицијата
- Центрите за вработување
- Локалните заводи (домување и матична служба)
- Завод за вработување и стручно образование и обука (СОО)
- Претставници на институциите за култура
- Здравствените установи
- Сите други релевантни служби во општината

Прегледот и вклучувањето на горенаведените служби во ИРГ може да помогне во процесот на изнаоѓање конкретни решенија за итни локални проблеми во текот на другите чекори.

Важно: Изборот на општинските служби / сектори и други важни чинители зависи од поставеноста на локалната самоуправа и од утврдените приоритети во локалните ромски заедници.

Во текот на спроведувањето на ROMACTED, произлезе дека формалното назначување од страна на градоначалникот или одобрување од локалните совети се чини подобра опција за формирање на Институционална работна група. Учеството во активностите на ROMACTED на тој начин станува „сопственост и одговорност“ на институциите, а не само израз на нивната добра волја.

Мандатот на ИРГ може, но и не мора, да биде сведен на некоја од следниве цели: подобра институционална координираност и информираност за проблемите со кои што се соочува локалното население, разгледување на институционални мерки и активности кои што произлегуваат од постоечките програми и активности, создавање на синергии со други засегнати страни и локални партнери, планирање и спроведување на одредени решенија за приоритетите на локалното ромско население.

Сепак, важно е да се демонстрира флексибилност и да се процени дали формализацијата на учеството ќе стане премногу комплексен бирократски процес.

Во образецот Т5 е даден пример за формализација на членството на ИРГ за потребите на општинскиот совет.

Организирање на првата работна средба (ИРГ)

Организацијата на првиот состанок на ИРГ¹⁸ е можност конечно сите учесници да се мотивираат за да придонесат во идната работа. Важно е да се посвети доволно време на планирањето на состанокот, бидејќи ова е инвестиција во долгорочна соработка и акција.

Пред состанокот:

- назначеното лице за контакт го закажува состанокот со членовите на ИРГ;
- дефинирајте ја темата на состанокот;
- утврдете го времето и местото на состанокот, земајќи ја предвид реалната можност за присуство на сите поканети;
- подгответе материјали (т.е. транспаренти и други промотивни материјали за ROMACTED, агенда, список на учесници, итн.).

За време на состанокот:

Еве еден предлог за тоа како би изгледала агендата за состанокот на ROMACTED:

- воведни зборови за програмата и целите на состанокот и идните состаноци;
- дискусија за моменталната состојба, иницијативи, планови или стратегии;
- дискусија за капацитетите на засегнатите страни да одговорат на потребите на заедницата;
- дефинирање на заклучоците;
- партиципативно планирање на идните активности (временска рамка, мониторинг и сл.).

¹⁸ Во процесот на формирање на ИРГ, тимовите за поддршка организираа тркалезни маси со потенцијалните членови на ИРГ за да ја презентираат програмата и да дискутираат за начинот на работа.

Овие состаноци се простор за дискусија за капацитетите на ИРГ: каков вид на обука им е потребна (на пр. локално буџетирање, сесија за интеркултурна обука, пишување предлог-проекти, итн).

ИРГ се состанува најмалку еднаш месечно. Овие состаноци треба да се закажуваат исклучиво по иницијатива на градоначалникот, преку номинираниот координатор со цел запознавање на градоначалникот со актуелните проблеми и начините за решавање на истите од институционален аспект.

Додека процесот напредува во ЧЕКОРИ, интензитетот на состаноците се намалува затоа што главниот фокус е ставен на работата на Општинската работна група за Роми.

Формирање на Општинска работна група за Роми

Општинската работна група за Роми е составена од претставници на ИРГ и АГЗ и ги поставува основите за заедничка соработка и конструктивен дијалог меѓу двете структури.

Во некои случаи, формирањето на ИРГ или е директно проследено со формирање на Општинската работна група за Роми или воопшто не се формирала. Ова обично се случува кога корисниците веќе имаат одредено искуство¹⁹ во спроведувањето на слични методологии и кога е доволно да се формира само Општинска работна група за Роми. Наспроти тоа, во ситуации кога корисниците имаат многу малку или воопшто немаат искуство, се препорачува оваа активност да се одложи во ЧЕКОР 3, откако ИРГ и АГЗ веќе воспоставиле рутина на самостојно работење.

Првата средба на оваа група треба да се одржи во многу позитивна и мотивирачка атмосфера. Добро е ако олеснувачите / фасилитаторите подготват презентација за најдобри практики за тоа како во другите земји или во другите општини се постигнал заеднички напредок и успех. Мора да се покаже дека програмата е реална и дека се можни позитивни исходи. Многу добар пример е учеството на градоначалникот на овие состаноци. Неговото присуство придонесува за брзи одлуки и акции. Многу е важно по средбата, олеснувачите / фасилитаторите да испратат записник од состанокот.

Дополнителни информации за структурата на Општинската работна група за Роми се дадени подолу во Прирачникот.

¹⁹ Во Босна и Херцеговина, формирањето на ИРГ нема многу смисла, бидејќи Општинските оперативни групи кои беа формирани во рамките на Програмата ROMED2 останаа активни.

АКТ 5 Поддршка за формирање на АГЗ

ШТО Е АКЦИСКА ГРУПА НА ЗАЕДНИЦАТА?

АГЗ е група која работи во рамките на локалната ромска заедница. Во основа се состои од претставници на ромската заедница кои сакаат активно да придонесат за подобрување на квалитетот на живот на ромското население.

КАРАКТЕРИСТИКИ НА АГЗ²⁰ :

- **локална:** Членовите на АГЗ мора да припаѓаат на локалната ромска заедница;
- **разновидна:** Членовите на АГЗ треба да бидат лица од различна возраст, кои би претставувале репрезентативен примерок од целата заедница;
- **тимски насочена:** Сите членови на АГЗ се еднакви и треба заедно да одлучат кој ќе ги застапува на состаноците со јавните власти. Во АГЗ не треба да има хиерархија²¹;
- **демократска:** Одлуките се донесуваат на демократски начин, ако е можно преку консензус, откако ќе се слушнат сите мислења изразени во АГЗ;
- **отворена:** Секој може да се приклучи или да ја напушти АГЗ во секое време. Сепак, неопходно е одржување на минимален број на луѓе кои ќе се обврзат да го следат процесот во рамките на АГЗ;
- **фокусирана на напредокот во заедницата:** Основната цел на АГЗ е да ја подобри благосостојбата на целата заедница, а не само нејзините членови;
- **транспарентна:** Одлуките, активностите и резултатите на АГЗ им се соопштуваат на другите членови на заедницата;
- **конструктивна:** АГЗ треба да настојува да креира конструктивни предлози за промени, земајќи ги предвид одговорностите, надлежностите и средствата потребни за нивно спроведување;
- **заснована на принципите за човекови права:** Сите активности на АГЗ треба да бидат водени од принципот на еднаквост на правата;

20 Десетте карактеристики на ЛАГ се детално објаснети во Упатствата и ресурсите на ROMED2 за национални и локални олеснувачи (страница 51), достапни на: <https://bit.ly/2j5RXJG>. Единаесеттата карактеристика е вклучена во прирачникот ROMACTED како научена лекција од локалните интервенции;

21 Лидерството е неизбежно во групните процеси, но може да се примени ротирачко лидерство. Таков е случајот во една од општините во Албанија и овој процес зајакнува повеќе од еден човек.

- **признаена:** АГЗ треба да биде признаена од страна на локалната власт;
- **родово сензитивна:** Ова е од суштинско значење за продуктивноста на групата и идентификацијата на релевантниот опсег на делување.

КОЈ ТРЕБА ДА БИДЕ ЧЛЕН НА АГЗ?

Поединци или групи заинтересирани да бидат активни чинители во промените и активностите во заедницата

Во ромската заедница има различни категории на мажи и жени, Роми, кои би можеле да бидат заинтересирани да учествуваат во АГЗ. Групата е отворена за сите и не треба да биде исклучива. Позитивните искуства покажуваат дека е важно да се вклучат младите Роми и жени во АГЗ, бидејќи овие категории се најранливи и често имаат ниско ниво на учество.

Претставници на ромските граѓански организации (ГО)

Ова може да биде исклучително чувствително прашање. Со вклучување на претставниците на ГО, динамиката на АГЗ може да биде присвоена од агендата на лидерите на ГО. Од друга страна, ако овие претставници не бидат поканети да се приклучат, може да се случи тие негативно да влијаат врз учеството на припадниците на заедницата. Затоа, важно е да се разбере која е целта кон која АГЗ се стреми, истакнувајќи дека се потпира на принципите на еднаквост и го вреднува искуството на сите.

Основни услови за учество во групата се:

- посветеност на мажите и жените Роми и редовно присуство на состаноците;
- проактивен пристап (дискусиите во рамките на групата треба да бидат повеќе од просто набројување на често нерешливи проблеми и да ја нагласат потребата за анализирање, идентификување и предлагање на конструктивни решенија за приоритетите).

Мобилизација

Процесот на **мобилизација** има за цел да се идентификуваат клучните лица во ромската заедница кои се заинтересирани за активно учество во локалните иницијативи. Во пракса, ова често значи зголемување на мотивацијата кај поединците и групите. Затоа, пожелно е медијаторите, истакнати поединци или членови на тимот, кои работат во ромската заедница, да бидат добри мотиватори и иницијатори.

Досегашното искуство покажа дека нема полза од тоа да се соберат луѓе на кои им недостасува овој проактивен став, бидејќи состаноците тогаш стануваат вежба за идентификување на сè што не чини без да се донесе било какво конструктивно решение;

- подготвеност да учествуваат во конкретни иницијативи и активности во рамките на ромската заедница.

Пред почетокот на работата во заедницата, треба да се истакне дека учеството на граѓаните во развојот и спроведувањето на иницијативите укажува на значајно ниво на заложба кон градење демократија. Родовата застапеност треба да се потенцира и да се изнајдат начини за балансирање на пристапот при формирањето на АГЗ;

ШТО ПРАВИ АГЗ - ОСНОВНИ РАБОТНИ ПРИНЦИПИ НА АГЗ?

АГЗ е група која:

- ги мобилизира локалните заедници да учествуваат во локалните иницијативи;
- собира информации за состојбата во ромската заедница;
- собира информации за потребите во ромската заедница;
- собира информации за тековните настани, итни проблеми и теми што треба да бидат во фокусот на сите локални чинители;
- предлага иницијативи, активности и видови на активности;
- учествува во имплементацијата на активности и иницијативи за благо-состојба на ромските заедници;
- спроведува едукативни активности во рамките на заедницата за различни аспекти на учество и активизам;
- придонесува за препознавање на АГЗ како релевантен чинител на локалните;
- дава информации и соработува со ОРГ;
- создава мрежа на социјалните медиуми и на емаил заради полесна координација и промоција на активностите; и
- обезбедува одржливост на самата структура преку градење на чувство на припадност на АГЗ од страна на заедницата. Ова може да се постигне преку подигнување на видливоста на АГЗ со создавање и одржување на јавни страници на социјалните медиуми преку кои што ќе ја информираат локалната заедница, претставниците на институциите, невладините организации, локалните медиуми и другите релевантни чинители за тековните активности.

Членови на заедницата треба да бидат вклучени во групата и тоа лица кои што ќе ги идентификуваат, зборуваат и застапуваат проблемите и приоритетите на заедницата, лица кои што сакаат да ги градат своите вештини во овие области, лица кои што ќе ја координираат работата на групата и ќе нудат логистичка

поддршка и лица кои што ќе бидат поддржувачи и следбеници; интервенции од другите членови на локалната заедница ќе придонесе за привлекување на повеќе членови за учество во оваа група;

Исто така, при формирањето на АГЗ во улога на координатор или логистичка поддршка да му се додели на лице кое што е вработен во институција или членови на Советот на општината, затоа што ова лице распоалга со одредени ресурси за поефикасна координација, побрз проток на информации и ефикасна соработка;

АГЗ не е група која решава индивидуални проблеми, туку нуди платформа каде Ромите можат да се соберат и да ги идентификуваат проблемите, да предлагаат решенија и да учествуваат во спроведувањето на локалните иницијативи насочени кон решавање на овие проблеми.

КАДЕ ДА СЕ ДРЖАТ СРЕДБИТЕ НА АГЗ

Можни локации се:

- просториите на територијалните заедници, културни центри или некои други простории во сопственост на локалната заедница;
- простории на невладина организација;
- општински канцеларии (преку одржувањето на состаноци во општинските канцеларии, заедницата ќе се мотивира и ќе чувствува дека е дел од процесот на донесување на одлуки).

Во значителен број случаи, формализацијата на АГЗ не може да се случи на првиот состанок. Ова често се забележува на места каде што заедниците се екстремно маргинализирани заедници. Затоа, на овие состаноци треба да се покаже упорност и високо ниво на чувствителност.

Формализирање на односите и одговорностите на номинираните лица од заедницата кои што учествуваат во работата на Општинската работна група за Роми е неопходно особено во услови кога формализацијата на АГЗ не може да се случи.

За да го спроведете формализирањето на АГЗ, погледнете го образецот Т6: Изјава за согласност за вклучување во Акциска група на заедница

АКТ 6 Обука за припадниците на ромската заедница

Откако се организирани неколку состаноци во заедницата, во рамки на самиот процесот се издвојува група со основни членови на АГЗ. Со оглед на потребата да се поддржи групата во нејзиниот развој, како и да се задржи мотивација и да се изгради доверба во способноста на членовите на АГЗ да дејствуваат заедно, препорачливо е да се следи процесот на обуки на АГЗ

кои се објаснети во Упатството и ресурсите на **ROMED2 за национални и локални олеснувачи / фасилитатори**²².

Понекогаш, претставниците на ромската заедница имаат одредени капацитети, но бараат помош од надворешни чинители за нивно соодветно искористување и насочување кон реализација на приоритетите. Така, олеснувачите/ фасилитаторите играат важна улога во покривањето на специфични теми²³. Нивната улога е да ја зајакнат групната кохезија и да помогнат во реализацијата на личните способности и одговорностите кон заедницата.

Сесиите за обука се од суштинско значење за развојот на групата и се организираат со цел да се решат конкретни прашања кои влијаат врз животот на припадниците на заедницата и се сметаат за важни од групата. Потребата да се работи ефикасно како група и да се стекнат знаења и вештини се резултат на работата на конкретните прашања.

АКТ 7 Проценка на состојбата и можностите на заедницата

Пред да се започне со длабинска проценка на заедницата, важно е да се утврдат конкретни прашања на кои треба да се стави фокусот. За ова, потребно е да се **разбере ромската заедница** кон која е насочена програмата, кои се нејзините структурните проблеми и колкаво е нивото на маргинализација кое што постои.

Оваа активност главно се потпира на **ROMED2 филозофијата**²⁴ за ставање на ромската заедница во центарот на овој процес. Овој фокус на директна комуникација со припадниците на заедницата придонесува за подигнување на нивната свест за правата што ги имаат и начинот на кој можат да ги користат истите. Со сето ова се создава поголемо разбирање дека колективните барања базирани на потребите на заедницата се поуспешни отколку индивидуалните. Ова перспектива е критичен дел од самиот процес на инклузија.

Состаноците за проценката за состојбата и можностите на заедницата ги модерираат олеснувачите / фасилитаторите и лицето за контакт. Овој процес е од огромно значење, затоа што дава информации за краткорочните и долгорочните приоритети што подоцна ќе им бидат презентирани на членовите на ИРГ, а понатаму ќе се дискутираат на заедничките состаноци на ИРГ и АГЗ / Општинската работна група за Роми.

²² Достапно на: <https://bit.ly/2j5RXjG>;

²³ Беше направена значителна работа за зајакнување на ромската заедница преку програмата ROMED. Повеќе информации околу наставните програми и начинот на работа со ЛАГ се достапни во Прирачникот за обучувачи ROMED, достапен на <https://bit.ly/2HXVErG>.

²⁴ Достапно на: <https://bit.ly/2oxu1dU>;

Анализата на проценката на потребите на заедницата, преговорите околу истите на состаноците на Општинската работна група за Роми, изготвувањето на Заедничкиот акционен план и Локалниот акционен план, како и вклучувањето на истите во планот за локален развој на општината, ќе помогнат во утврдувањето на приоритетите со што ќе обезбедат основа за понатамошните чекори во процесот. Покрај тоа, разбирањето и свеста за приоритетите ќе помогне при настапот пред донаторите и програмите што претходно биле утврдени како субјекти за градење синергија.

Во подоцнежните чекори, во текот на работата околу приоритетите честопати ќе треба да се ангажираат експерти, кои ќе работат на јакнење на заедницата преку различни обуки и семинари.

Во официјалната статистика на една институција не е сè вклучено; многу животни приказни и проблеми со кои живеат Ромите во населбите се едноставно невидливи.

Ова може да се должи на фактот што во моментот на спроведувањето на истражувањето, ромското население не било информирано за процесот или не било доволно едуцирано за да учествува во истото. Доколку информациите се ограничени, тогаш програмите и локалните стратегии се недоволни или неадекватни.

Затоа треба постојано да се собираат информации преку состаноци, теренски посети и преку соработка со активисти во ромската заедница. Некои теми може да станат релевантни заради криза и важно е да се воспостави развиен комуникациски систем, кој ќе обезбеди навремени информации што овозможуваат итно заедничко делување со формираните групи.

ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕ И ПРИОРЕТИЗАЦИЈА

АКТ 8- АКТ 11

Во подоцнежните чекори, во текот на работата околу приоритетите честопати ќе треба да се ангажираат експерти, кои ќе работат на јакнење на заедницата преку различни обуки и семинари.

АКТ 8 Одлука за тоа каде да се интервенира

Неколку зборови се веќе посветени на основното истражување во општината. Пред процесот да отпочне, треба да се донесе одлука - врз основа на објективни информации – за тоа кои населби ќе бидат се таргетирани.

Ако се земе предвид дека ромските населби се често расфрлани на повеќе места, може да биде тешко да се избере само една населба за да се спроведе процесот. Затоа, анализата треба да ги земе предвид сите населби на територијата на општината. Во некои случаи, се формираат неколку групи на заедницата во општината со еднаква застапеност од сите населени места на заедничките состаноци со локалните власти. Неопходно е да се има предвид дека не сите населени места се соочуваат со истите проблеми дури и ако се наоѓаат во истата општина.

Собраните информации се однесуваат на:

демографија (вкупно население; население изложено на ризик од сиромаштија; проценка на ромското население; состав на ромските заедници; итн.);

образование (број на деца кои што живеат во општината; посетеност на предучилишните и училишните установи; стапки на напуштање и сл.);

вработување (стапка на вработеност на мажи и жени Роми; број на Роми кои користат социјална помош; итн.);

домување и комунални услуги (просечна големина на ромските домаќинства; нелегално домување и др.);

здравство (број на семејства регистрирани кај матичен лекар, распространетост на здравствени услуги; итн.);

друго (број на луѓе што ја напуштиле општината; број на лица без документи; итн.).

За оваа цел може да се користи **образецот на ROMACTED за основно истражување T7.**

АКТ 9 Проценка на капацитетите на општината

Покрај демографскиот состав на општината, еве неколку примери на дополнителни истражувања кои би можеле да се спроведат со цел да се соберат информации што ќе дадат реална слика за чекорите што треба да се преземат:

политички контекст (ниво на посветеност на властите; застапеност на Ромите во локалниот совет; учество на општината во други програми / проекти; итн.);

финансирање (капацитет и квалификуваност на општината да аплицира на различни шеми за финансирање);

стратешки документи во однос на вклучувањето на Ромите (локални акциони планови, општински решенија и регулативи, планови за капитални инвестиции итн.)

Потребно е да се направи анализа на политиките кои ги имаат општините за ромската заедница и врз основа на тоа да може да се одредуваат и приоритизираат интервенциите кои ќе бидат во насока на подобрување на условите и квалитетот на живот на Ромите во општините.

Овие информации ќе дадат јасна слика за потребите на локалните администрации за соодветно да одоѓоврат на потребите на заедницата. Конкретните потреби ќе бидат тема на дискусија за време на состаноците на ИРГ, но од клучно значење е да се знае со какви приоритети може да се соочат подоцна.

За оваа активност може да се користи **Образецот на ROMACTED T8 за проценка на капацитетот на општината.**

АКТ 10 Проценка на потребите на заедницата

Олеснувачот / фасилитаторот игра важна улога во оваа активност. Тие им помагаат на членовите на АГЗ во елаборирањето на претходно утврдените приоритети без притоа да го присвојат процесот. Проценката на потребите на заедницата треба да ги содржи карактеристиките на ромската заедница, нејзините потреби, ресурси и барања. Оваа активност не се однесува само на проценка на потребите, туку и на идентификацијата на бариерите што ги спречуваат заедниците да пристапат до средствата за да ги задоволат тие потреби.

На пример: Ниската посетеноста на училиштата кај учениците Роми може да се должи на отсуството на јавен превоз во периферијата на општината каде се наоѓаат ромските населби. Така, АГЗ може да ја формулира потребата од редовен јавен превоз до овие локации.

Кај некои корисници, проценката на потребите бара вклучување на други алатки за учество во заедницата. Некои од овие алатки би можеле да бидат:

- саем на заедницата на кој во голем број ќе учествуваат припадниците на ромската заедница;
- дрво на проблеми како метод за мапирање на основните проблеми, заедно со нивните причини и ефекти;

Покрај тоа, важно е да се користат и секундарни податоци, доколку се достапни, од локалните институции (олеснувачите / фасилитаторите собраа податоци од повеќе подрачни единици во општината и други локални институции, како што се подрачната единица за образование, центарот за вработување или службени податоци преку специфични системи за известување).

За оваа акција може да се користи Образецот на ROMACTED T9 за проценка на потребите на заедницата.

АКТ 11 Изготвување на список на приоритети на заедницата

Оваа активност следи директно после претходната. Откако ќе се утврдат потребите и пречките, олеснувачот / фасилитаторот му помага на АГЗ во изготвување на список за приоритети на заедницата, кој се состои од листа на конкретни акции што ги бара заедницата. Доколку е потребно, олеснувачот / фасилитаторот обезбедува обука на АГЗ за тоа како да ги преточи идентификуваните потреби и пречки во листа на приоритети.

Преточувањето на проценката на потребите на заедницата во список на приоритети на заедницата се врши во три фази:

	ФАЗА 1	<p>АГЗ ги утврдува потребите и истите ги приоритизира²⁵: кои потреби се најважни за заедницата, кои потенцијални активности би можеле да ги задоволат овие потреби, а потоа врши селекција и приоритизирање на акциите што треба да се преземат.</p>
	ФАЗА 2	<p>АГЗ ги разгледува опциите: кои пристапи и активности се најпогодни за справување со идентификуваните проблеми. Честопати се достапни разни алтернативи за да се задоволи истата потреба и може да се интегрираат неколку акции за да се решат повеќе потреби и пречки.</p>
	ФАЗА 3	<p>АГЗ го подготвува списокот со приоритети на заедницата, во кој детално е опишано тоа што треба да се направи, нагласувајќи ги средствата и актерите во акцијата.</p>

Во текот на процесот, треба да се посвети посебно внимание на приоритетите кои се строго поврзани со една личност и/или лидер на заедницата и политичките партии кои влијаат на приоритетот со цел да се генерираат политички гласови.

При одредувањето на приоритетите на заедницата потребно е да се земат предвид и утврдените политики кои ги имаат општините за ромската заедница за да може да се одредуваат и приоритизираат интервенциите кои ќе бидат во насока на подобрување на условите и квалитетот на живот на Ромите во општините. На тој начин ќе се одбегне повторување на одредени интервенции во повеќе документи на општината, а кои се однесуваат на ромската заедница. Како пример се следните документи:

- локалните акциони планови за Роми;
- програмите на општината за различни области каде има активности за Роми;
- како и различните стратегии и планови кои ги има општината, кои се генерални а во кои се опфатени и Ромите.

25 Матрицата за рангирање и оценување може да ја користат членовите на АГЗ за да одлучат околу она што треба да се вклучи во списокот. Ова може да се направи преку гласање на членовите или од тоа колку членови тврдат дека го имаат истиот проблем.

УСВОЈУВАЊЕ НА ЗАЕДНИЧКИ АКЦИОНЕН ПЛАН

АКТ 12-15

АКТ 12 Изработка и усвојување на Заедничкиот акционен план за вклучување на Ромите

Формирањето на **Општинска работна група за Роми (ОРГ)** обично се случува порано во ЧЕКОР 3. Претходниот чекор беше искористен за утврдување и зајакнување на **ИРГ** и **АГЗ**, така што членовите на двете структури можат да седнат заедно, да дискутираат за потребите и приоритетите и да преминат кон изготвување и усвојување на Заедничкиот акционен план (ЗАП).

Во општините каде што веќе има донесено Локален акционен план (ЛАП), Заедничкиот акциски план најчесто е Годишен работен план (ГРП) за Роми кои се предлага до општината за понатамошно усогласување со Стратешкиот план и буџетот на општината за тековната година, или пак оперативен план кој што се носи во согласност со ЛАП за Роми, ако општината има усвоен план. На овој начин се овозможува имплементација на заеднички утврдени цели и активности за кои што најчесто има или се предлага одреден буџет во таргетираниот пристап дефиниран во ЛАП за Ромите или пак во рамките на генералните политики и програми од секторите кои што ги таргетира ромската заедница.

Исто така ЗАП содржи и предлог цели, активности кои што може да бидат планирани во Стратешкиот план на општината и предлог проекти и иницијативи кои што исто така може да бидат имплементирани и поддржани од други партнери и донатори. Ваквата дефиниција на ЗАП не е исклучувачка и може да се прилагодува на дадениот контекст на локално ниво, со цел да се одбегнат одредени недоразбирања во процесите поврзани со ЛАП за Ромите донесен на ниво на општината, Стратешкиот план на општината и процесот на барање и планирање на буџетот на општината и Оперативните планови за имплементација.

Сепак, како што беше споменато претходно, формирањето на ОРГ, исто така, може да се случи во ЧЕКОР 1²⁶, на локациите каде што претходно се спроведувала слична методологија.

26 Во Босна и Херцеговина и Северна Македонија, формирањето на ОРГ се одвиваше во пораната фаза на овој процес. Во БиХ, повеќето групи останаа на сила по Програмата ROMED2 и затоа немаше потреба да се формираат ИРГ. Тимот за поддршка од Северна Македонија отиде чекор подалеку и ја формираше ИРГ пред да ги формира ОРГ.

Суштината на ROMACTED методологијата е да се подобри комуникацијата помеѓу локалната администрација и ромската заедница за да може полесно да се постигнат претходно утврдените приоритети на заедницата. Принципите на партиципативното планирање, претставени во претходните програми, како **ROMED2** и **ROMACT**, се идеални „алатки“ за развој на конкретни иницијативи и активности.

Подолу се дадени потенцијални теми кои секоја од овие две групи треба да ги дискутира посебно:

ИРГ:

- локални стратегии
- проекти
- пристап кон решавање на одредени итни проблеми

АГЗ:

- претставување на списокот со приоритети на заедницата
- кои пристапи се предложени од ромската заедница за решавање на одредени проблеми
- презентирање на иницијативи од мал опсег

Состанокот треба да има јасна агенда, а поставеноста на просторијата треба да е во насока на овозможување рамноправен дијалог помеѓу АГЗ и членовите на ИРГ.

Во некои случаи, оваа прва средба беше искористена за изготвување на **заеднички годишен план за работа или заеднички оперативен план** на двете групи, така што општината и сите други засегнати страни ќе преземат одговорност за спроведувањето на тој план.

Следните аспекти треба да бидат содржани во годишниот акционен план:

- ✓ Број на заеднички состаноци што ќе се организираат;
- ✓ Број на иницијативи што ќе бидат планирани и спроведени;
- ✓ Други проекти и иницијативи што ќе се реализираат во рамките на општината;
- ✓ Активности за подобрување или изготвување на нови локални стратегии или јавни политики;
- ✓ Број на утврдени информации, приоритети и потреби кои што ќе се следат;
- ✓ Утврдена појдовна стартна основа за областите во кои што ќе се интервенира.

Општинската работна група за Роми го изготвува **Заедничкиот акционен план** врз основа на **Списокот за приоритети на заедницата** и **Проценка на капацитетите на општината** и вклучува три вида конкретни акции:

- **краткорочни акции**, што може да ги спроведе самата ромска заедница;
- **краткорочни и среднорочни акции**, кои општината може да ги спроведе со користење на средства од својот вообичаен буџет;
- **долгорочни акции**²⁷, кои ќе треба да бидат вклучени во главниот план за локален развој на општината и за кои може да се потребни домашни финансиски средства или средства од ЕУ.

Во процесот се вклучуваат и лица од советот на општината за да може да се осигура имплементацијата на краткорочните, среднорочните и долгорочните приоритети на ромската заедница во текот на годината и да се планираат средства во буџетот на општините.

Кога ќе се одлучи за пакетот активности, планот треба исто така да ги вклучи потенцијалните пречки како и клучните лица, ресурси, одговорности и временската рамка за спроведување на овие активности.

Откако Заедничкиот акционен план ќе биде договорен од Општинската работна група за Роми, истиот се доставува на одобрување до градоначалникот и / или локалниот совет²⁸.

Да повториме:

- дискутирање на проблемите (не само нивно набројување, туку процес на одлучување за активности);
- избор на приоритети за акција (со реално достапни ресурси);
- дискутирање за ефикасен начин на дејствување (изводливо, достапно, итн.);
- планирање на човечки и финансиски ресурси;
- изготвување акционен план и временски распоред (кога, каде, до кога ...).

27 Важно е членовите на АГЗ да бидат веќе подготвени во овој чекор и да ги артикулираат приоритетните активности што ги идентификуваа претходно, бидејќи претставниците на ИРГ би можеле да сакаат да отфрлат некои активности заради недостапност на ресурси или други фактори. Во некои случаи, од суштинско значење е на состаноците за интеграција на акциониот план во процесот на буџетирање, да бидат земени предвид годишното и среднорочното планирање, предвидени на состаноците на ОРГ, бидејќи во некои случаи општините одлучуваат на тригодишен рок за плафоните на локалните расходи на програмите.

28 Кај некои корисници, поднесувањето на АГЗ за одобрување од Советот може да биде прекомплициран процес и може да претставува дополнителен застој на процесот.

АКТ 13 Спроведување краткорочни и среднорочни активности

Акциите, за кои не е потребно финансирање можат да се спроведат со употреба на постојни ресурси може да ги спроведе самата ромска заедница (на пример, чистење патишта, расчистување на простор за игралиште), или пак општината со постојните ресурси (на пример, додавање автобуска станица во близина на ромската населба; отстранување на надоместоците за посета на градинка за најсиромашните семејства).

Имплементацијата на овие иницијативи од мал обем дава значителна видливост на ROMACTED процесот и негови први конкретни резултати. Тоа влијае на мотивацијата кај членовите на заедницата и покажува дека може да се предизвикаат позитивни промени доколку има заедничко дејствување.

За краткорочните и среднорочните активности за кои што е потребна конкретна поддршка од општината потребно е да се спроведат следните чекори:

- да се усогласат приоритетите на ромската заедница со политиките и плановите на општината на ниво на градоначалник и советот на општината;
- усвојување на краткорочните и среднорочните приоритети во локалниот совет на годишно ниво;
- програмирање и планирање на овие цели од ЗАП во програмите на општината со предлог буџет; и
- имплементација и видливост на активностите.

АКТ 14 Интегрирање на прашањата на Ромите во локалните развојни планови / Стратегијата

Откако **Заедничкиот акционен план** или ревидираниот Акционен план за интеграција на Ромите е усвоен од градоначалникот и локалниот совет, неговата содржина треба дополнително да се интегрира во **Планот за локален развој на општината**. Во многу области, локалните власти веќе усвојуваат планови и/или стратегии за вклучување на Ромите, како и планови за локален развој во целина.

Така, улогата на Општинска работна група за Роми е да најде начин за интегрирање на активностите од **Заедничкиот акционен план** во сопствените програми и планови или во рамките на **Планот за локален развој** на општината. Во повеќето случаи, планот усвоен од ОРГ содржи поконкретни предлози и може да се смета како придонес кон спроведување поопшти претходни заложби.

Како што беше споменато претходно, неопходно е да се избегне создавање паралелни стратегии/структури на ромската заедница, кои ќе останат изолирани од главните планови на соодветната општина.

АКТ 15 Подготовка на конкретни активности

Општината е одговорна за преточување на содржината на Заедничкиот акционен план, вклучително и елементи на Планот за локален развој, во **конкретни акции во рамките на постоечките програми, планови и процеси кои што вклучуваат и одреден буџет за реализација.**

Подготовката на акцијата не е едноставна техничка задача, особено кога истата влијае врз животот на луѓето. Кога општинската администрација подготвува акција, треба да се консултира со АГЗ за да се обезбеди акцијата да одговори на потребите утврдени претходно. Откако ќе се постигне консензус помеѓу општината и АГЗ, може да бидат финализирани деталните услови.

Олеснувачот / Фасилитаторот и/или лицето за контакт исто така играат важна улога во оваа активност со модерирање на дискусијата помеѓу општинската администрација и АГЗ.

Сите презентирани чекори се средство за формализирање на **принципите за учество во процесите на носење одлуки.** Граѓаните можат да користат два механизми што ги нуди партиципативната демократија:

- подготовка на активности, иницијативи и проекти;
- учество во процесите на проектирање на локални стратегии и јавни политики.

Двата механизми бараат време и лобирање. Се препорачува најмалку една година од акцијата да се посвети на проектирањето на заедничките иницијативи. Во текот на таа година, засегнатите страни ќе се запознаат меѓусебно и ќе развиваат добри и позитивни односи и соработка. Само тогаш може да почнеме со примена на вториот механизам преку разни процеси на лобирање, а тоа е развој на долгорочни стратегии и иницијативи.

ФИНАНСИРАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ

Step

04

АКТ 16-18

Последниот чекор од ROMACTED методологијата се спроведува преку распоредување и создавање ресурси за финансирање на проекти и иницијативи, нивно спроведување, воспоставување соработка со други донатори и синхронизација со постојните проекти.

Оценувањето на општинските капацитети и ресурси беше опишано во претходните активности, со што се овозможува планирање или обезбедување на средства за имплементација на иницијативи и проекти што се планираат заеднички врз основа на потребите на ромската заедница. Општо земено, мнозинството земји имаат неколку извори на финансирање поврзани со локалното ниво:

- средства на општината
- фондови на централната власт
- ИПА фондови на ЕУ (Инструмент за претпристапна помош)
- фондови од други донатори/организации
- фондови од акциите за солидарност - промовирање на концептот од Роми за Роми

Програмата ROMACTED предвидува дополнителна поддршка во форма на експерти кои можат да обезбедат помош при пишување на предлог проекти и прибирање финансиски средства преку различни активности на локално ниво.

АКТ 16 Акции за финансирање

Многу акции вклучени во Заедничкиот акционен план, одобрени од Општинската работна група за Роми, ќе бидат спроведени со локални средства. Меѓутоа, за некои (долгорочни) акции и проекти, особено оние вклучени во (мејнстрим) план за локален развој, ќе треба да се обезбедат надворешни средства – на национално ниво или средства од ИПА фондовите на ЕУ.

За жал, општините честопати немаат капацитет и знаење за да пристапат до фондовите на ЕУ и како истите правилно да ги искористат. Пристапот и користењето на ИПА фондовите може да биде повеќекратен предизвик каде што општината треба:

- да биде запознаена со Националната стратегија за интеграција на Ромите;
- да биде информирана за повиците за предлози објавени од националните власти;
- да ги усогласува повиците со активностите вклучени во Планот за локален развој;
- да знае како да аплицира за финансирање;
- да ги исполни административните услови поврзани со финансирањето;
- да може да ги спроведе акциите што на крајот добиваат средства.

Олеснувачот/ Фасилитаторот и помага на општината да се информира за можностите за финансирање и во идентификувањето на експертите, но тој/таа исто така мора да ја информира АГЗ за планираните апликации и нивната содржина.

Акциите кои што се предвидени за финансирање треба да поминат на неколку нивоа:

- Општинската работна група за Роми која што е директно одговорна за процесот на подготовка на ЗАП;
- Локална администрација која што е одговорна за носење на програми предлог иницијативи и проекти за Стратешкиот план на општината;
- Градоначалникот;
- Советот на општината и секако Министерството за финансии или пак во одредени случаи и кон одредени повици од актуелни донатори.

Заради таа цел потребно е да се зајакнат капацитетите и на Ромската заедница кои се членови на АГЗ и членовите на општинската администрација за аплицирање и обезбедување на фондови но и поддршка и интервенции при подготовка на предлози кои што би биле интегрирани во локалните документи и програми.

Националниот тим на ROMACTED и олеснувачите / фасилитаторите потребно е да ги мапираат потенцијалните можности за финансирање од аспект на донатори и национални политики, кои се релевантни за поддршка и спроведување на усвоени документи за Роми на локално ниво. Потоа, олеснувачот / фасилитаторот помага на општината да биде информирана за можностите за финансирање и идентификување на експерти. Потребно е информациите да одат во две насоки кон АГЗ за планираните апликации и нивната содржина и кон општинската администрација за националните политики и донори кои што може да придонесат во процесот на финансирање на акции.

Потребно е да се воспостави систематски проток на информации, затоа што и претставниците на општината честопати не се доволно информирани за националните можности и цели поврзани со ромската заедница. Затоа, олеснувачот / фасилитаторот треба да подготвува месечни информации за националните политики и буџети за актуелните повици од донатори.

АКТ 17 Акции за имплементација

Имплементацијата на акциите кон кои АГЗ дала значаен придонес претставува значаен момент во процесот ROMACTED.

Општината треба:

- да продолжи - со помош на олеснувачот / фасилитаторот - да ја информира АГЗ за спроведувањето на акциите;
- да ја вклучи целата ромска заедница во спроведувањето на акциите. Вклучувањето на ромската заедница може да подразбира тие да се поканат да посветат време на акцијата, да се информираат за тоа како да извлечат корист од истата и како да ги користат новите услуги што им се нудат, итн.

Ромската заедница може да се соочи со прашања и предизвици на локално ниво кои можат да се решат врз основа на дејствување на релевантни национални институции. Олеснувачот / фасилитаторот ја препознава потребата и продолжува со организирање и олеснување на состанокот помеѓу претставниците на локалните институции, ромската заедница и претставниците на националните институции. Овие состаноци ќе придонесат за промена на политики или промена во пристапот кон практиката на одредени закони или подзаконски акти на локално ниво.

АКТ 18 Следење и евалуација (оценување) на спроведувањето на акциите со АГЗ

Откако ќе се финансираат и започнат акциите, неопходно е да се следи и процени напредокот во нивното спроведување. Тоа ќе и помогне на општинската администрација и АГЗ да ги идентификуваат проблемите во спроведувањето и со тоа да се направат потребните измени во коцептот на акцијата.

За секоја акција, засегнатиот општински сектор или институција и АГЗ треба одлучат што ќе се следи и како, кој ќе биде одговорен за прибирање на информациите и кој ќе биде информиран.

Пожелно е да се спроведе посебна обука за следење и евалуација (оценување) спроведена од олеснувачот / фасилитаторот за да може да се следи спроведувањето на акциите. Исто така, пожелно е и да се подготви годишен извештај од спроведените активности кои што ќе бидат усвоени од советот на општината.

Откако ќе се финансираат и започнат акциите, неопходно е да се следи и процени напредокот во нивното спроведување. Тоа ќе и помогне на општинската администрација и АГЗ да ги идентификуваат проблемите во спроведувањето и со тоа да се направат потребните измени во коцептот на акцијата.

За секоја акција, засегнатиот општински сектор или институција и АГЗ треба да одлучат што ќе се следи и како, кој ќе биде одговорен за прибирање на информациите и кој ќе биде информиран.

Пожелно е да се спроведе посебна обука за следење и евалуација (оценување) спроведена од олеснувачот / фасилитаторот за да може да се следи спроведувањето на акциите. Исто така, пожелно е и да се подготви годишен извештај од спроведените активности кои што ќе бидат усвоени од советот на општината.

При следење и проценката на спроведувањето на акциите пожелно е да се постават индикатори кои што ќе се следат (примери):

- за олеснувачите / фасилитаторите: следење на бројот на реализирани обуки, бројот на интервенции, споделени информации и постигнувања во однос на поставените планови;
- за АГЗ: да се следи редовноста, оценка на активноста, преземените иницијативи и постигнатите резултати на ниво на заедницата;
- за ИРГ: да се следи бројот на одржани состаноци и преземени акции;
- за Општинската работна група за Роми: се следи реализацијата на ЗАП, реализираните средства кои се директно и индиректно насочени за поддршка на ромската заедница.

Вклучувањето на АГЗ во сите овие активности им овозможува на идните корисници на новите услуги да разберат како спроведените акции може да ја подобрат ситуацијата и ги истакнува директните подобрувања што се прават. Покрај тоа, вклученоста на АГЗ може да доведе до поголема одговорност и сопствеништво од страна на ромската заедница.

Список на обрасци:

T1 образец: Меморандум за разбирање

T2 образец: Планирање на настани

T3 образец: Назначување на координатор

T4 образец: Мапа на засегнати страни

T5 образец: Формализација на членството во Институционалната работна група

T6 образец: Изјава за согласност за вклучување во Акциската група од заедницата

T7 образец: Основно истражување

T8 образец: Проценка на капацитетот на општината

T9 образец: Проценка на потребите на заедницата

Обрасците се достапни за преземање во делот „Resources“ на веб-страницата на ROMACTED:

<http://coe-romacted.org/resources>.

На веб страницата може да пристапите на веб-страницата со скенирање на QR-кодот подолу со вашиот паметен телефон.

Нашата веб-страница е лесна за користење на мобилен телефон.

Потребна е апликација за читање QR за откривање на QR-кодот.

Можете да преземете апликација за читање QR на вашиот паметен телефон преку продавница за мобилни апликации.

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

ROMA REACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

МКД

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа има 47 држави членки, од кои 28 се истовремено и членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Земјите членки на Европската унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградиле зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

<http://europa.eu>

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe